

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки

Фінансово-економічний факультет

Кафедра міжнародних відносин і аудиту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Пінчука Андрія Андрійовича

академічної групи 291-18-1

(шифр)

**спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

(код і назва спеціальності)

**за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»**

(офіційна назва)

на тему: «Міграційні виклики в ЄС.»

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Перфільєва А.О.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Перфільєва А.О.		

Дніпро

2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

міжнародних

відносин і аудиту

Пашкевич М.С.

(прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

ступеню роботи ступеню бакалавра

(бакалавра, магістра)

Студенту Пінчуку А.А. академічної групи 291-18-1

(прізвище та ініціали)

(шифр)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(офіційна назва)

на тему:

«Міграційні виклики в ЄС.»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 12 травня № 254-с

Розділ	Зміст	Термін
1	ТЕОРЕТИКО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В ЄС	20.04.22 - 05.05.22
2	ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС, ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	06.05.22- 22.05.22
3	АНАЛІЗ ПОЗИТИВНИХ ТА НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС	23.05.22- 06.06.22

Завдання видано

Перфільєва А.О.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 20.04.2022 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 8.06.2022 р.

Прийнято до виконання

Пінчук А.А.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 53 с., 0 рис., 0 табл., 56 джерел., 0 додатків.

Об'єктом дослідження виступають міграційні процеси в Європейському Союзі.

Предметом дослідження є наслідки міграційних викликів в Європейському Союзі

Мета роботи полягає в аналізі наслідків міграційної кризи ЄС.

Методологічну основу дослідження складають принцип цілісності. Для вивчення проблеми були використані аналіз та синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування.

Результати дослідження та їх новизна. Наукова новизна одержаних результатів роботи зумовлена актуальністю пропонованої проблеми, сукупністю поставлених завдань, а також засобами їх розв'язання. У роботі було проведено аналіз міграційних тенденцій; проаналізовані міграційні процеси у системі міжнародних відносин; виокремленні особливості міграційної політики в країнах ЄС; проаналізовано правове регулювання міграції; визначенні політичні наслідки міграційних процесів; проаналізована політика інтеграції як інструмент подолання кризових явищ міграції.

Результати досліджень можуть бути застосовані при розробці спецкурсів, присвячених вивченню міграції в країнах ЄС, написанні наукових статей, об'єктом дослідження яких виступатимуть міграційні процеси.

Перелік ключових слів: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, МІГРАЦІЯ, КРИЗА, НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЙНИЙ ВИКЛИК.

RESUME

The graduation research of the fourth-year student Andriy Pinchuk (NTU DP, Faculty of Finance and Economics, Department of International Relations and Audit) concerns of the migration of the population in the EU country drew attention to the fact that the migration policy of the EU countries and the crisis phenomena were given.

The work is interesting for students, politicians, political scientists and historians. Also the results of this work can be used in theoretical researches and for analyze migration processes .

Bibliogr 56. Tables 0. Ill. 0.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В ЄС	9
1.1.Сутність та причини міжнародної міграції.....	9
1.2. Міграційні процеси у системі міжнародних відносин та криза як основний виклик	13
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС, ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ.	20
2.1. Міграційна політика в країнах ЄС.....	20
2.2. Правове регулювання діяльності мігрантів	26
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОЗИТИВНИХ ТА НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС	32
3.1. Політичні наслідки міграційних процесів	32
3.2. Політика інтеграції як інструмент подолання кризових явищ міграції ...	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	48
ДОДАТОК А	54

ВСТУП

Процес глобалізації, що досяг великих масштабів у XXI столітті, відкрив нові проблеми перед сучасним світовим співтовариством. В XXI СТ. Європейський союз зіткнувся з небувалим потоком мігрантів. Якщо раніше європейські держави могли регулювати потоки мігрантів, то останнім часом ситуація почала виходити з-під контролю.

Проблеми міграції в Євросоюзі загострилися після міграційної кризи 2015 р. У її основі лежали розбіжності через розподіл витрат і квот щодо прийому біженців між країнами-членами. Криза призвела до зростання євроскептичних настроїв, послаблення принципу європейської солідарності. Ця криза стала своєрідним тестом для європейського консенсусу та наднаціонального управління ЄС. Фактично Європа зіткнулася одночасно з трьома взаємопов'язаними кризами: міграційною кризою в Центральному та Східному Середземномор'ї та проблемами прикордонного контролю в цьому регіоні, кризою, пов'язаною з наростаючим припливом біженців, та гуманітарною кризою. Відповідь Євросоюзу на цей виклик була запізненою і досить слабкою, особливо оцінка її причин та наслідків .

Відсутність єдності може породити невизначеність щодо вирішення міграційних проблем та призвести до зміни конфігурації політичного простору ЄС за рахунок зростання впливу популістських та націоналістичних партій та «євроскептичних» настроїв. Мінімізація та подолання таких наслідків вимагають, по-перше, формування ефективної загальноєвропейської міграційної політики з урахуванням специфіки та особливостей підходів до міграції всіх країн Євросоюзу та, по-друге, створення повноцінної системи прийому біженців з урахуванням вільного пересування осіб, які мають дозвіл на проживання у державах ЄС. Важливими елементами цього процесу є вдосконалення існуючих програм інтеграції мігрантів з третіх країн, створення сприятливого середовища для їхньої адаптації, соціалізації, акультурації та інтеграції в європейське суспільство, в тому числі з використанням такого підходу, як інтеграція «знизу вгору», починаючи з локального рівня .

Сучасна міграція в ЄС стала процесом динамічним і складним, що тягне за собою певні соціально-економічні та політичні наслідки для різних держав. Міграція безпосередньо відбивається на етнічному, культурному рівновазі країн, призводить до різних міждержавних конфліктів. Більше того, на сучасному етапі міграція стає джерелом загрози безпеці як для окремих країн, так і для особистості та суспільства.

Актуальність проблеми, дослідженої у цій роботі, обумовлена тим що, на рубежі ХХ та ХХІ ст. міграційні процеси набули безпрецедентні масштаби. Тема міграції та проблеми її регулювання спричинили гострі політичні дискусії в рамках Євросоюзу. На тлі міграційної кризи ще помітнішими стали внутрішні та зовнішні протиріччя між країнами ЄС. Дана криза продемонструвала, що Європейський Союз був не підготовлений до нього, а наростаюча загроза європейським цінностям, що виходить з боку мусульманських мігрантів, може покласти край ідеалам мультикультуралізму та толерантності як основ міграційної політики ЄС. У зв'язку з цим актуальність вивчення проблем міграційних викликів ЄС нині не викликає сумнівів.

Об'єктом дослідження виступають міграційні процеси в Європейському Союзі.

Мета роботи полягає в аналізі наслідків міграційних процесів в ЄС.

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- Проаналізувати сутність та причини міжнародної міграції;
- Проаналізувати міграційні процеси у системі міжнародних відносин та криза як основний наслідок;
- Розкрити сутність міграційної політики в країнах ЄС;
- Проаналізувати правове регулювання діяльності мігрантів;
- Визначити політичні наслідки міграційних процесів;
- Проаналізувати політику інтеграції як інструмента подолання кризових явищ міграції.

Тема міграції в Європейському союзі досліджується у багатьох роботах українських та зарубіжних авторів у контексті демографічних тенденцій, трансформацій у європейській економіці та на ринку праці, культурно-конфесійних змін та інших актуальних трендів, що спостерігаються у країнах об'єднаної Європи. Серед сучасних науковців в Україні особливу увагу міграції в країнах ЄС у своїх працях надавали Білошицький С., Проценко О., Пуригіна О. Серед іноземних дослідників, питанням міжнародної міграції займаються Тейлор Д., Мохай А., Христиан Дж., тощо. [2, 3, 4 ,17,18, 40, 47, 50]

Основою дослідження є загальнонаукові методи (аналіз та синтез, індукція та дедукція, порівняння, причиннонаслідковий аналіз та аналогія). При описі різних підходів до міграційної політики використали метод класифікації. При написанні емпіричної частини роботи застосовувалися методи прогнозування, опису, порівняльно-історичного аналізу, ситуаційного аналізу.

Структура дослідження обумовлена завданнями та предметом дослідження. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 53 сторінок, у тому числі 6 сторінок списку використаних джерел (посилань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В ЄС

1.1. Сутність та причини міжнародної міграції

Міграція і міграційні процеси притаманні людству з прадавніх часів, що пов'язано з такою істотною характеристикою людини як мобільність. Міграційні процеси як зміна місця проживання людьми є одним із чинників соціальної динаміки та фактором суттєвих суспільних змін, оскільки вони впливають на трудові відносини і соціальну сферу, демографічні показники, право, культуру, політику і релігійну картину світу. Міграційні процеси є фундаментальними, за своєю природою, підтвердженням чого є так звані міграційні хвилі, які мають місце в історії людства [15].

Міграція — це процес переміщення або через міжнародні кордони, або в межах однієї країни, що включає будь-які пересування людей, незалежно від причин. Дати визначення терміна «мігрант» не так легко. За даними Європейського комітету з питань міграції, термін «мігранти» використовується... для позначення, залежно від контексту, емігрантів, мігрантів, що повертаються назад у свою країну, іммігрантів, біженців, переселенців та осіб з числа іммігрантів і/або членів етнічної національної меншості, яка утворилася через імміграцію» [13].

Міграція характеризується такими ознаками:

- факт переміщення;
- постійна або тимчасова зміна місця проживання та (або) роботи;
- перетин кордонів певних територій;
- постійне або тимчасове перебування на новому місці знаходження;
- відсутність на попередньому місці перебування;
- зміна правового статусу мігранта; – правове регулювання приймаючої території [1 с. 6].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) визначає термін «мігрант» як такий, що «стосується всіх випадків, коли рішення про міграцію приймається

добровільно для особистої зручності без впливу зовнішнього примусового фактора» [7].

У сучасному суспільстві важливого значення почали набувати демографічні проблеми людства, які, насамперед, проявляються міграцією і природним рухом населення. Міграція є цілком природним, хоча й досить складним процесом, який важко піддається методам прямого впливу, проте вимагає постійної уваги з боку держави, його врахування при розробці державою економічної, соціальної, демографічної, етнокультурної та зовнішньої політики [18].

XXI століття стало апогеєм міграції людства. Перш за все обумовлено новими досягненнями в сфері техніки та науки (свобода пересування завдяки розвитку міжнародної транспортної системи). Соціально-економічні чинники, які свідчать про нерівномірність світового економічного розвитку, нерівність можливостей і доходів в різних країнах світу, а також брак робочої сили, особливо в країнах, де спостерігається демографічна криза і старіння населення та прагнення людини жити у соціально-економічно розвиненому суспільстві [18].

У сучасному світі велику частку причин міграції беруть на себе військові конфлікти і політичні режими які протягом останнього століття зростають у світі зокрема на Близькому Сході. Початком сучасних міграційних процесів став 1945 рік, а саме кінець другої світової війни.

Кінець цієї війни став свідком масових переміщень населення в Центральній та Східній Європі та інших країнах, які загалом підпадали під рубрики примусової міграції та етнічних чисток. Підраховано, що 18,5 мільйонів осіб були переміщені, не враховуючи п'ять мільйонів євреїв, депортованих до концентраційних таборів. Це підкреслює те, що масове переміщення людей є характерним результатом війни. Незабаром почалася холодна війна, а разом з нею і відчуття загрози ядерної війни. Основне дослідження безпеки значною мірою відображало принципи реалізму, школи думки про міжнародні відносини, яка традиційно припускала, що лише

суверенні держави мають відношення до аналізу питань війни та миру. У цьому ракурсі міграція здавалася незначною для безпеки. Передвістям змін стала політизація міграційної політики, яка загалом мала місце в 1970-х і 1980-х роках, хоча в деяких національних контекстах і раніше

Міграція причиною якої є збройний конфлікт, політичний режим тощо несе за собою важкі наслідки і для особи, держав і світової спільноти в цілому. Процеси міграції викликані цими чинниками всередині держави є найбільшим викликом сучасному міжнародному суспільству.

У XIX – XX століттях внаслідок формування національних держав (або націй-держав) утвердились принципи громадянства і особистої свободи, визначились кордони країн і, як результат, виокремились три основні компоненти міграції: країна походження, країна призначення та сам мігрант, а також з'явилися широковживані зараз поняття „еміграція” та „імміграція”

Еміграція — перетин адміністративного кордону, добровільний або примусовий виїзд осіб чи груп осіб з місця (країни) проживання на законних або незаконних підставах на певний період або назавжди, що передбачає подальшу імміграцію, тобто перетин адміністративного кордону, добровільний або примусовий в'їзд осіб чи груп осіб на місце (чи в країну) призначення (або нове місце проживання) на законних або незаконних підставах, на певний період або назавжди. Відповідно, емігрант — це особа, яка здійснює еміграцію, а іммігрант — особа, яка здійснює імміграцію [20].

Причин виникнення та існування досліджуваного явища є досить багато, серед яких можна виділити:

- відсутність у значної кількості громадян можливостей для працевлаштування у себе на батьківщині;
- економічна нестабільність, що спостерігається на території значної кількості країн Близького Сходу;
- значне зuboжіння та високий ризик померти від голоду в себе на батьківщині;
- соціальна несправедливість, яка панує в східних країнах;

- бажання отримати гідну освіту, яку можна здобути в країнах Європи;
- природні катаклізми, що загрожують здоров'ю та життю і які спостерігаються на території багатьох східних країн;
- висока ймовірність опинитися в епіцентрі воєнних дій [16 с. 31].

Вчені, які займаються дослідженням міграційної обстановки останніх десятиліть, виокремлюють наявність кількох основних груп макрофакторів, які виступають рушійною силою міграційних процесів. Перш за все, це – геополітичний фактор, пов'язаний з новим поділом постсоціалістичного простору, лібералізацією і демократизацією життя в багатьох країнах, переходом до політики «відкритих дверей», зміною правових підходів до міграції. Формування внутрішньодержавного нормативного масиву, що закріплює й забезпечує свободу в'їзду та виїзду, масове приєднання до Конвенції ООН про статус біженців 1951 р. створили умови для включення цих країн в систему міжнародних міграцій. Другий фактор – це екологічні лиха, що зачіпають густонаселені регіони, що підривають повсякденний уклад життя і загрожують здоров'ю проживаючого у цих регіонах населення. Не менш значущим, а може навіть більш значущим, є економічний фактор, обумовлений певними структурними змінами в економічному просторі, удосконаленням засобів комунікації, загостренням економічної кризи в світі і супроводжуваних його явищ (наприклад, спад виробництва, безробіття). Сучасний працівник все менше і менше прив'язаний до місця праці і може обирати місце проживання ґрунтуючись на інших ніж зайнятість факторах – клімат, зручність для життя, безпека і т.п. І, нарешті, дослідники виділяють соціокультурний фактор міграції, якому властиві такі явища, як дестабілізація соціальної обстановки, зростання соціальної напруженості, міжетнічні конфлікти, громадські зіткнення і заворушення, боязнь втратити громадянство країни походження, розбіжності в правових системах держав, мовний та культурний бар'єр [26 с. 85].

Отже, міграційні процеси невід'ємна частина людської історії. Міграція зросла з технологічним процесом і ростом можливостей мобільності особи.

Важливим фактором став перелам у 1945 році. Можна виділити багато факторів причин міграції людини.

1.2. Міграційні процеси у системі міжнародних відносин та криза як основний виклик

В умовах глобалізації світової економіки міжнародні міграції досягли безпрецедентних масштабів. Вони належать до найбільш вагомих факторів розвитку людства, спричиняючи кардинальні економічні, політичні й соціальні зміни.

Після Першої світової війни відбулися масштабні зміни населення між новоствореними державами південно-східної Європи та османськими територіями. У сусідніх країнах, таких як Туреччина та Греція, широкомасштабні міграції відбувалися через міждержавні угоди для тих, хто бажає переїхати до своїх країн. Інша масштабна хвиля міграції відбувалася в Європі з 1935 року до кінця Другої світової війни. Під час вторгнення та руйнівної війни, яку Гітлер розпочав у Європі під час політики lebensraum, тисячі людей почали мігрувати до країн, що не ведуть війни, щоб врятувати своє життя. Хоча деякі з цих міграцій були добровільними, вони переважно були примусовими через страх смерті в концтаборах.

З середини ХХ ст. в Європі сформувалося три основних міграційних періода:

Початком першого періода можна вважати підписання міграційних угод між кількома країнами Європи (1950 р. та 1960 р.), він характеризувався стабільним економічним зростанням та розвитком, (повернення) мігрантів з колишніх колоній на батьківщину та міграції біженців, переважно зі Сходу на Захід. Він продовжувався аж до нафтової кризи 1973-1974 рр [29 с. 112].

У період після Другої світової війни Північно-Західна Європа переживала економічний підйом. Промислове виробництво, наприклад, зросло на 30% між 1953 і 1958 роками. Корінні робітники в цьому регіоні ставали все більш освіченими, а зростаючі можливості соціальної мобільності

дозволили багатьом з них перейти на роботу в білих комірцях. Місцеві робітники не змогли заповнити вакансії, оскільки резерви робочої сили були обмежені. Крім того, місцеве корінне населення більше не хотіло братися за нездорову та погано оплачувану роботу в сільському господарстві, прибиранні, будівництві та видобутку корисних копалин. У результаті уряди Північно-Західної Європи почали набирати робочу силу в периферійних країнах. Основними країнами призначення були Бельгія, Франція, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Швеція та Швейцарія. Очікувалося, що завербовані іноземні працівники повернуться додому після завершення трудового стажу. Тому їм, як правило, надавалося небагато прав і малий доступ до соціальної підтримки або взагалі не був. Наприкінці цього періоду більшість мігрантів у Північно-Західній Європі походили з Алжиру, Греції, Італії, Марокко, Португалії, Іспанії, Тунісу, Туреччини та Югославії [31].

Другий період почався з нафтової кризи і закінчився падінням залізної завіси наприкінці 1980-х років. У цей час уряди Північно-Західної Європи дедалі більше обмежували міграцію, а основним шляхом в'їзду мігрантів стало возз'єднання сім'ї та формування сім'ї. Крім того, зросла кількість заяв про надання притулку. Наприкінці цього періоду міграційні потоки почали спрямовуватися до колишніх еміграційних країн Південної Європи [29 с. 115].

Нафтова криза 1973–1974 років мала значний вплив на економічний ландшафт Європи. Криза дала поштовх до реструктуризації економіки, різко зменшивши потребу в робочій силі [32 с. 17]. У цей період віра в нестримне економічне зростання зменшилася. Швейцарія та Швеція були першими країнами, які застосували зупинку міграції, відповідно, у 1970 та 1972 роках. Далі пішли інші: Німеччина в 1973 році та Бенілюкс і Франція в 1974 році. Політика, спрямована на контроль та скорочення міграції, однак, змінила, а не зупинила міграцію. . Кількість іноземних резидентів продовжувала зростати через зміну європейських міграційних систем від циркулярної міграції до ланцюгової та пов'язаний з цим природний приріст населення мігрантів. Мігранти з неєвропейських країн, які потрапили під схеми найму робочої

сили, дедалі частіше влаштовувалися на постійне місце проживання, оскільки повернення до рідної країни на тривалий період тепер спричиняло значний ризик втрати дозволу на проживання. Багато мігрантів почали привозити свої сім'ї до Європи. Хоча спочатку уряди намагалися обмежити сімейну міграцію, це не мало великого успіху [35]. Зрештою, возз'єднання сімей трудових мігрантів вважалося основним правом, закріпленим у статті 19 Європейської соціальної хартії 1961 року.

Третій період почався з падіння залізної завіси до сьогодні, з посиленням впливу Європейського Союзу (ЄС) та контролю над міграцією з третіх країн до ЄС та заохочення внутрішньоєвропейської мобільності [29 с. 118].

Починаючи з 1990 року, моделі міграції з Європи, у бік і всередині неї зазнали значних змін та подальшої диверсифікації. Розпад залізної завіси та відкриття кордонів Східної Європи спричинили нові міграційні потоки по Європі. Закінчення холодної війни, а також воєн у колишній Югославії призвели до нових потоків шукачів притулку до Західної Європи. Наприклад, між 1989 і 1992 роками кількість заяв про надання притулку зросла з 320 000 до 695 000, до кінця десятиліття знизилася до 455 000 і знову збільшилася до 471 000 у 2001 році. До п'ятірки країн походження в цей період увійшли Союзна Республіка Югославія (836 000), Румунія (400 000), Туреччина (356 000), Ірак (211 000) та Афганістан (155 000). У першому десятилітті двадцятого століття нові заяви про надання притулку супроводжувалися кон'юнктурою обмежень на в'їзд і кількістю насильницьких конфліктів (там само). У період з 2002 по 2006 роки кількість заяв про надання притулку в ЄС-15 зменшилася з 393 000 до 180 000. Однак, починаючи з 2006 року кількість прохань про надання притулку зросла через конфлікти в Афганістані, Іраку, а нещодавно – «арабської весни». До 2010 року ЄС-25 плюс Норвегія та Швейцарія отримали 254 180 заявок, а гуманітарна міграція становила 6 % новоприбулих до ЄС (там само). Найбільше заявок було подано у Франції (47 800), Німеччині (41 300), Швеції (31 800), Великобританії (22 100) та Бельгії (19 900) [35].

Протягом цього третього періоду питання інтеграції стали центральним питанням політики. Багато європейських країн активізували спроби залучення висококваліфікованих або освічених мігрантів. Ця мета і сьогодні відображена в ряді національних програм, наприклад, у Данії, Німеччині, Швеції та Великобританії. ЄС запровадив свою «блакитну карту» — дозвіл на проживання та роботу в усьому ЄС. Більше того, студентська міграція з-за меж ЄС стає все більш важливою в деяких частинах ЄС. Уряди деяких країн активно набирають студентів з наміром включити «найкращих і найяскравіших» на свій внутрішній ринок праці після закінчення навчання. Вищі навчальні заклади приєдналися до цих зусиль, стимульованих економічними вигодами від залучення іноземних студентів у вигляді високої плати за навчання [42]. У цьому контексті кілька європейських країн, таких як Франція, Німеччина, Нідерланди та Велика Британія, спростили процедури для іноземних студентів для переходу від навчання до роботи.

Наприкінці 20 століття, з розпадом таких країн, як Радянський Союз та Чехословаччина, знову виникла імміграційна активність серед держав, які проголосили свою незалежність. Масові вбивства, особливо в Боснії та Герцеговині та Косові, викликали мобільність населення. Знову ж таки, у 21 столітті геноцид проти мусульман у М'янмі почав широкомасштабний міграційний рух до сусідніх країн у складних географічних умовах. Прагматична політика Сполучених Штатів щодо гуманітарної інтервенції спричинила затримки або неефективність міжнародних ініціатив щодо припинення цих трагедій, як у випадку Боснії та Косово. З початком громадянської війни в Сирії в 2011 році почалися міграційні рухи до сусідніх країн Лівану, Іраку та Туреччини. Непослідовна політика Сполучених Штатів та інших західних союзників все ще спричиняє періодичні міграції через проксі-війни в цьому регіоні з втручанням різних акторів [41].

Міжнародний характер міграційних подій зумовлює необхідність співпраці між країнами. З цієї причини це питання обговорюється на дуже високому рівні в Організації Об'єднаних Націй, права людини мігрантів

захищаються під наглядом Верховного комісара ООН у справах біженців, і намагаються вирішити проблему шляхом переговорів між країни приймання, відправлення та на транзитних маршрутах. Глобальний форум з питань міграції та розвитку (GFMD), заснований у 2007 році, є міжнародним, неформальним та необов'язковим процесом, щоб допомогти його учасникам спрямувати проблему міграції та розвитку у всьому світі. Це забезпечує гнучку, багатосторонню сферу, де уряди можуть оцінювати багатовимірні шляхи, можливості та виклики міграції та розвитку. Таким чином, це дає можливість урядам – у діалозі з НУО, приватним сектором, установами ООН та іншими відповідними зацікавленими сторонами – аналізувати та обговорювати делікатні питання, досягати консенсусу, знаходити інноваційні рішення проблеми міграції [51].

Міжнародні правозахисні організації і навіть деякі держави виступають за нову концепцію суверенітету, яка включає відповідальність держави за добробут людей на її території, часто виражену як «відповідальність захищати», і це безпосередньо стосується міжнародної міграції. Більше того, правові компанії та інші недержавні суб'єкти мають значний вплив на глобальну міграцію, особливо в економічно розвинених країнах. Такі організації, як Міжнародний Червоний Хрест, Amnesty International та Human Rights Watch, відіграють важливу роль у заохоченні відповідальності та підзвітності уряду, надаючи вирішальний голос громадянському суспільству. Крім того, релігійні групи активно займаються міграцією з релігійних, моральних та гуманітарних проблем. Одним із таких прикладів є Humane Borders, спільна організація церкви та правозахисних груп, яка створила низку водних станцій для мігрантів, які перетинають кордон США та Мексики, щоб запобігти смерті від зневоднення та теплового удару, що є прикрим наслідком небезпечного таємного переходу через кордон [55].

Хоча низка вчених стверджує, що верховенство національної держави руйнується, особливо щодо міграції, наразі вона залишається домінуючою політичною структурою, а право на самовизначення є цінним атрибутом

державності [40 с. 360]. Тисячі людей вмирають щороку, намагаючись отримати це право в політично суперечливих сферах. Держави, як правило, не схильні поступатися суверенітетом через безліч причин, починаючи від національної безпеки і закінчуючи потенційними негативними економічними наслідками.

У нинішній міжнародній системі ми розглядаємо міграцію як фундаментальний компонент державності, але важливо визнати, що здійснення контролю над кордонами є відносно недавнім явищем в історії людства. Протягом другої половини XIX століття міжнародного контролю було мало. Технологічний прогрес і вдосконалення залізничних і морських перевезень сприяли досягненню такого рівня глобальної міграції, який досі був неможливим [32 с. 23].

Основним викликом міжнародних міграцій у ЄС стає саме міграційна криза, яка зумовлена економічними, політичними чи військовими факторами. Масові хвилі міграції стали дестабілізуючим фактором у межах спільної внутрішньої політики ЄС та політики міграції у декількох аспектах. Цілком очевидно, що багато державчленів ЄС не були готові до масштабної міграційної кризи і, як наслідок, відчули негативні впливи цього процесу у таких важливих системах соціального реагування на надзвичайні ситуації, як житло, освіта та охорона здоров'я. Внаслідок неконтрольованого потоку біженців держави змушені спрямовувати фінансові та програмні пріоритети соціальної інтеграції на тимчасове утримання мігрантів з можливим скороченням соціальних гарантій для громадян європейського резидентства через брак коштів у бюджеті країни. Додаткові витрати на задоволення соціальних потреб біженців, як цього вимагали в Німеччині й Австрії, можуть спричинити значний «політичний люфт» або навіть жорстку реакцію, як це сталося між місцевими політиками в м. Кельн. Водночас міграційні потоки сприяють стрімкому зростанню діяльності громадянського суспільства Європи, яке надає життєво важливого значення задоволенню базових потреб біженців, таких як одяг чи надання першої медичної допомоги [8 с. 140].

Аналізуючи написане, можна зробити висновок, що сьогодні питання міграції є дуже важливим в сфері міжнародних відносин. Чимало існуючих міжнародних та нових спеціально створених організацій займаються питанням міграції та захистом мігруючого населення, потерпілого від економічних, військових, релігійних чи екологічних проблем. Але масштабні міграційні потоки створюють велику кризу у країнах ЄС.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС, ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ.

2.1. Міграційна політика в країнах ЄС

Міграційна політика — це цілеспрямована діяльність держави, пов'язана з регулюванням та контролюванням міграційних процесів, а також сукупність засобів для її реалізації та досягнення.

Через погіршення соціально-економічних умов, загострення військових та політичних загроз у країнах Африки, Близького Сходу, як наслідок, підвищення нестабільності в цих регіонах, тривалий період відбувалось інтенсивне зростання міграційних потоків [17 с. 306].

Основним напрямком міграції на сьогоднішній день є саме Європейський союз. Значною мірою це відбувається через закріплення у Договорі між країнами ЄС принципу вільного пересування та політики «відкритих дверей», що насьогодні спричиняє розвиток кризових процесів.

Міграційний криза 2015 р. в ЄС наслідком «толерантної» міграційної політики Європейського Союзу. Під міграційною політикою слід розуміти «систему принципів, цілей і дій, за допомогою яких держава та інші державні утворення регулюють потоки переселенців» [6 с. 62] М. Матковська зазначає, що міграційна політика – це особливий набір інструментів, «створених і підтримуваних державою, що охоплює як пасивні, так і активні форми управління імміграцією і еміграцією» [44 с. 81].

У 2015 році Європейська комісія запропонувала систему заходів для покращення міграційної політики Європейського Союзу. Було прийнято рішення посилити присутність ЄС у світі. Це рішення було підкріплено Планом дій по боротьбі з незаконним ввезенням мігрантів на 2015–2020 роки: воно посилює стимулювання правоохоронної та судової діяльності, покращує збір та обмін інформацією про мігрантів, а також припиняє співпрацю з країнами, що не входять до ЄС. для боротьби з нелегальною міграцією.

Одним із головних принципів міграційної політики є принцип солідарності, що виражається у дотриманні природних прав людини, у

злагодженні політичних і соціальних сил у вирішенні міграційного питання. Починаючи з 2015 року, багато країн Центральної Європи в односторонньому порядку закривали свої кордони, ув'язнюючи людей на кордонах країн ЄС для проведення додаткових розслідувань щодо їх подальших рухів, тим самим завдаючи шкоди солідарності країн Шенгену та порушуючи Дублінський регламент, який визначає порядок розгляду заяв. на міжнародний захист [50].

Існує ціла низка документів і механізмів, що забезпечують виконання прав мігрантів, в тому числі інструменти, які покликані захищати певні їх групи.

ЄС регулює прийом громадян третьої країни за допомогою шенгенського права Європейського Союзу та візового законодавства. Шенгенське законодавство відноситься до сукупності законів, що встановлюють і зберігають Шенгенську зону як зону без внутрішнього прикордонного контролю, у поєднанні з посиленням та скоординованим контролем на зовнішніх кордонах цієї зони. Повсякденне функціонування Шенгенського співробітництва забезпечується Шенгенською інформаційною системою, яка є найбільшою системою громадської безпеки в Європі та дозволяє легко обмінюватися інформацією між національним прикордонним контролем, митними та поліцейськими органами.

ЄС визначає перелік країн, громадяни яких повинні мати візу під час перетину зовнішніх кордонів, і перелік країн, громадяни яких звільнені від цієї вимоги. ЄС прийняв Візовий кодекс, що встановлює процедури та умови видачі віз для короткочасного перебування або транзиту до аеропорту. Формат віз також є єдиним. Створення Візової інформаційної системи (VIS) було вирішальним у цій сфері: як система обміну візовими даними між державами-членами, вона дозволяє уповноваженим національним органам вводити, оновлювати та переглядати візові дані в електронному вигляді в інтегрованій системі [47 с. 24].

Міграція вважається «законною», коли особа, про яку йдеться, в'їжджає на територію ЄС, виконуючи всі законні вимоги. ЄС прагне сприяти легальній

міграції та стверджує, що добре керована міграція може бути корисною для всіх зацікавлених сторін. Структура легальної міграції включає директиви щодо возз'єднання сімей, щодо статусу довгострокових резидентів і визначення сприятливих умов для прийому студентів та для наукових досліджень. Директива «блакитна карта» має на меті покращити здатність ЄС залучати висококваліфікованих працівників з третіх країн, підвищуючи конкурентоспроможність Союзу відповідно до Лісабонської стратегії. Схема «блакитної карти» є яскравим проявом наміру «керувати» міграцією замість того, щоб просто реагувати на неї, використовуючи юридичні інструменти для формування та впливу на соціальні тенденції [31].

Соціальне становище легальних мігрантів регулюється у певний спосіб: відповідний Регламент поширює застосування правових норм, що регулюють соціальне становище громадян ЄС.

Найновішим доповненням до законодавчої бази щодо легальної трудової міграції є Директива про єдиний дозвіл на спрощення легального проживання та роботи в ЄС.

Велику увагу країни ЄС також приділяють нелегальній міграції. Зараз боротьба з нелегальною міграцією є основним завданням Європейського Союзу, для якого використовуються підхід, орієнтований на безпеку, який варіюється від криміналізації незаконному в'їзду та працевлаштування нелегальних мігрантів до впровадження ефективних технологій стеження за прикордонним контролем [48].

Сучасні проблеми з мігрантами та біженцями, а також складнощі та труднощі, що виникають при їх інтеграції та натуралізації, стали наслідком того, що статутні документи ЄС, включаючи Договір про функціонування ЄС, який є зміною Договору про заснування Європейського економічного співтовариства, передбачають вільне пересування працівників, що, своєю чергою, тягне за собою «скасування будь-якої дискримінації за ознакою національного громадянства між працівниками державчленів у питаннях трудової діяльності, заробітної плати та інших умов праці».

Договір про функціонування ЄС гарантує права мігрантів, але ігнорує питання їх інтеграції та натуралізації, декларуючи такі принципи: «Союз розвиває спільну політику з питань надання притулку, додаткового захисту та тимчасового захисту, який прагне надати адекватний статус будь-якому громадянину третьої країни, який потребує міжнародного захисту, та забезпечити дотримання принципу невисилки. Ця політика повинна відповідати Женевській конвенції від 28 липня 1951 р. та Протоколу від 31 січня 1967 р. про статус біженців, а також іншим доречним міжнародним договорам» [31].

Договір про ЄС 1992 р. гарантує права мігрантів, тому що передбачає повагу до людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави та дотримання прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у рамках суспільства, що характеризується плюралізмом, не дискримінацією, терпимістю, а також справедливістю, солідарністю та рівністю жінок та чоловіків. Хартія ЄС про основні права, ухвалена 7 грудня 2000 р., у ст. 18 «Право на притулок» гарантує право на притулок «за дотриманням правил Женевської конвенції від 28 липня 1951 р. та протоколу від 31 січня 1967 р. про статус біженців та відповідно до Договору, що засновує Європейське співтовариство» [10].

Міграційна політика ЄС регулюється ст. 79 Договору про функціонування ЄС, що передбачає «розвиток спільної імміграційної політики, яка прагне забезпечити на всіх стадіях ефективне управління міграційними потоками, справедливе поводження з громадянами третіх країн, які законно проживають у державах-членах, а також запобігання нелегальній імміграції, торгівлі людьми та посилену ними».

Договір про функціонування ЄС прописує механізм міграції на територію Союзу з території третіх країн: «з метою параграфу 1 Європейський парламент та Рада, ухвалюючи відповідно до звичайної законодавчої процедури, вживають заходів у таких областях:

- умови в'їзду та проживання, а також норми, що стосуються видачі державами-членами довгострокових віз та видів на проживання, у тому числі з метою возз'єднання сімей;
- визначення прав громадян третіх країн, які законно проживають у державі-члені, у тому числі умов, що регулюють свободу пересування та проживання в інших державах-членах;
- нелегальна імміграція та незаконне проживання, у тому числі видворення та репатріація осіб, що незаконно проживають;
- боротьба з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми [11].

Союз може укладати з третіми країнами угоди, що передбачають реадмісію в країни походження або країни відправлення тих громадян третіх країн, які не відповідають або перестали відповідати умовам в'їзду, перебування або проживання на території однієї з держав-членів [22 с. 40].

Європейський Парламент і Рада, ухвалюючи відповідно до звичайної законодавчої процедури, можуть встановлювати заходи, спрямовані на заохочення та підтримку діяльності держав-членів, з метою полегшити інтеграцію законно проживаючих на їх території громадян третіх країн, за винятком будь-якої гармонізації законодавчих та регламентарних положень держав -Членів.

Ця стаття не зачіпає права держав-членів встановлювати квоти на в'їзд громадян третіх країн, які прибувають з цих країн на їхню територію з метою пошуку роботи за наймом або не найманою працею».

Можно наголосити що, ці та інші документи, містять концептуальні засади міжнародної міграційної політики, основні напрями та механізми її реалізації, якими послуговуються країни Європейського Союзу.

Міграційна політика охоплює різні але взаємопов'язані сфери, які складають частини загальних політичних рамок в площині міграції і притулку.

Міграційна політика ЄС практично складається із чотирьох основних частин:

- контроль за міграційними процесами;

- охорона кордонів;
- боротьба з нелегальною міграцією;
- політика в області легальної міграції.

Всі ці напрями міграційної політики можуть бути розділені на два самостійні блоки. До першого можна віднести перші три виміри і окремо виділити блок регулювання легальної міграції. Остання, в свою чергу, включає в себе питання, пов'язані з інтеграцією легальних мігрантів в громадське, культурне, економічне, політичне і соціальне життя країни, що приймає; правила в'їзду і перебування членів сімей іммігрантів; правила які визначають умови в'їзду і перебування працівників із третіх країн та інших категорій легальних мігрантів (висококваліфікованих спеціалістів, сезонних робітників, студентів і вчених тощо) [5].

До компонентів міграційної політики також можна віднести: візову політику; прикордонний контроль; надання дозволу на проживання, у тому числі у випадку возз'єднання родини; правовий статус і права мігрантів та біженців всередині країни; надання статусу біженця та політичного притулку; соціальні послуги; контроль за виконанням внутрішнього законодавства та вислання з країни; боротьбу з транскордонними злочинами; співробітництво з іншими країнами для спільного менеджменту міграційних потоків [23 с. 102].

Регулювання міграції є суверенним правом кожної держави, і згідно рекомендацій Глобальної комісії з питань міграції має забезпечуватися не тільки на національному, а й міжнародному рівні. Міграційна політика держави має бути узгодженою із міжнародно-правовими стандартами, у тому числі, із міжнародними конвенціями щодо прав людини. Управління міграцією на національному рівні має ефективно координуватися між усіма зацікавленими міністерствами, а також передбачати консультації із недержавними суб'єктами. Завданням міжнародного співтовариства є підтримка зусиль держав щодо формування та реалізації національної міграційної політики за рахунок внеску ресурсів, відповідної експертизи та навчання. Комісія визнає, що у сучасному світі міграція є

транснаціональною проблемою, яка вимагає співпраці між державами на субрегіональному, регіональному та глобальному рівнях [45].

Як висновок, можна сказати, що кризові явища в ЄС, створив сам союз, завдяки «м'якої» міграційної політики, яку він ввів. Найбільш кризовим періодом для усієї міграційної системи ЄС був 2015 рік, коли через глобальні проблеми в країнах Африки та Близького Сходу, стався неконтрольований потік мігрантів до Європейського Союзу. Для оперативного вирішення неконтрольованого зростання міграції біженців та осіб без громадянства у ЄС, була проведена модернізація міграційної політики.

2.2. Правове регулювання діяльності мігрантів

Люди постійно переїзять в сьогодишньому глобалізованому світі. Міграція руйнує традиційні кордони між культурами, етнічними групами і мовами, і розвиває різноманітність, культурні та економічні багатства. Міграція також сприймається багатьма як виклик або навіть як погроза. Це виклик механізмам захисту прав людей, які борються за повне виконання прав усіх людей, в тому числі й мігрантів, оскільки права їх часто порушуються.

Трудова міграція сьогодні - це глобальне явище, її регулювання необхідно здійснювати як на регіональному, так і на міжнародному рівнях.

Проблеми регулювання міграції та управління міграційними потоками вже давно обговорюються у всіх авторитетних міжнародних організаціях та об'єднаннях, включаючи інститути Європейського союзу, який є однією з найбільш затребуваних у міграційному середовищі дестинацій.

Міграція населення має важливе економічне значення для Європейського Союзу. В останні десятиліття для західноєвропейських країн характерні три взаємопов'язані демографічні тенденції – низький рівень народжуваності, старіння населення та зменшення його чисельності.

За оцінками Центру європейської політики, для того, щоб підтримати існуючий баланс на ринку праці країн ЄС, що скорочується, у них щорічно необхідно імпортувати 1,5-3 млн. трудових мігрантів. Проте важливо

зазначити, що й у 1950-ті роки західноєвропейські країни ініціювали великомасштабний імпорт напівкваліфікованої робочої сили в, то нині країни ЄС більшою мірою зацікавлені у залученні висококваліфікованих фахівців. Наприклад, у Франції для таких фахівців з інших країн діє прискорена процедура надання дозволів на роботу [36].

Включення мігрантів на ринок праці є ключовим для забезпечення їх ефективної інтеграції в приймаючі суспільства та їх позитивного впливу на економіку ЄС; це передбачає повне використання їхніх навичок та реалізацію їхнього економічного потенціалу. Вони можуть сприяти усуненню дефіциту кваліфікації в певних секторах на всіх рівнях кваліфікації.

Забезпечення того, щоб мігранти вивчали мову, отримували підтвердження/визнання своїх освітніх та професійних навичок та відповідну підготовку, є важливим для їх загальної інтеграції та позитивного економічного впливу в приймаючих суспільствах.

Правове регулювання діяльності мігрантів – це важливе питання для ЄС. Основним документом регулювання трудової діяльності мігрантів у країнах Європейського Союзу є Римський договір про започаткування Європейського економічного співтовариства 1957 р., який визначив основні напрямки діяльності ЄЕС, серед яких можна виділити такі:

- Створення внутрішнього ринку, що характеризується скасуванням перешкод вільному пересуванню товарів, осіб, послуг та капіталів між державами-членами;
- Проведення загальної транспортної політики;
- Зближення національних законодавств держав-членів такою мірою, яка необхідна для нормального функціонування спільного ринку;
- Стимулювання зусиль щодо створення та розвитку транс'європейських комунікаційних мереж та інфраструктур;
- Проведення спільних заходів у галузі охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту, туризму та ін [19].

Таким чином, однією з умов створення єдиного внутрішнього ринку, згідно з п. ст. 3 ч. 1 Римського договору, є скасування перешкод для вільного пересування осіб між державами-членами. Насамперед це стосується такої категорії мігрантів, як трудящі-мігранти. Відповідно до положень, закріплених в гол. 1 розд. 3 Римського договору, вільне пересування гарантоване трудящим-мігрантам держав-членів усередині Співтовариства; при цьому неприпустима щодо них будь-яка дискримінація за національною ознакою, що стосується найму, винагороди та інших умов праці та зайнятості.

Відповідно до ст. 48 Договору, трудящийся-мігрант має право:

- Приймати реально запропоновану роботу;
- Вільно пересуватися з цією метою територією держав-членів;
- Перебувати в одній з держав-членів, займаючись трудовою діяльністю відповідно до законодавчих та адміністративних положень, що регулюють зайнятість громадян цієї держави;
- Залишатися на території однієї з держав-членів після завершення трудової діяльності у цій державі [19].

Іншим важливим документом на території Європейського Союзу, який регулює міграцію, є Європейська конвенція про правовий статус трудящих – мігрантів від 1977 року. У цій конвенції закріплено основні права трудових мігрантів. По суті, Європейська конвенція спрямована на сприяння рівності з умов праці та проживання трудових мігрантів у країнах, що приймають мігрантів. Тим не менш, варто зазначити і врахувати, що цей документ має виключно рамковий характер, тобто може доповнюватися і змінюватися відповідно до бажань сторін, що його підписали. Як і інші акти міжнародного права, конвенція має рекомендаційний, тобто необов'язковий до виконання характер. Сьогодні деякі дослідники відзначають тенденцію до посилення наднаціонального регулювання міграційних процесів. Насамперед, цю тенденцію пов'язують із проблемою нелегальної міграції, що загострилася, що вимагає заходів щодо боротьби з цим явищем [12].

Окрім договорів та конвенцій існує ціла низка регламентів та директив, які регулюють питання трудової міграції у країнах ЄС.

Основним регламентом є Регламент 539/2001 від 2001 року "Про встановлення переліку третіх країн, громадяни яких повинні мати візу, та країн, громадяни яких звільняються від віз", який регулює умови в'їзду громадян з інших країн на територію Європейського союзу. Даний документ містить список країн, чиї громадяни зобов'язані при перетині зовнішніх кордонів країни - члена ЄС мати візу, а також список країн, чиї громадяни звільнені від вимоги отримання візи для перебування тривалістю максимальним терміном до трьох місяців [35].

Директива 2009/50/ЄС від 2009 року «Про встановлення умов в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою висококваліфікованої роботи» також спрямована на запобігання нелегальній міграції. Однак у порівнянні з Регламентом 539/2001 вона не тільки бореться з нелегальною міграцією, але й створює набагато привабливіші умови для легального в'їзду та перебування висококваліфікованих фахівців із третіх країн у Шенгенській зоні. Для таких мігрантів спрощено порядок процедури возз'єднання з сім'єю, вони мають право дострокового набуття статусу «довгострокового резидента» Європейського союзу, що передбачає більші можливості для трудової діяльності на території Європейського союзу [9].

Два вищезгадані документи побічно перешкоджають нелегальній міграції, оскільки це не є їх основним приписом. Основними документами в законодавчій базі Європейського союзу, які містять прямі обмеження нелегальної міграції є:

- Директива 2002/90/ЄС від 28 листопада 2002 року, та Рамкове рішення від 28 листопада 2002 року, на основі яких до 2004 року країни - члени ЄС вносили поправки до кримінальних та цивільних кодексів, що передбачають встановлення санкцій за сприяння проникненню нелегальних мігрантів. У документах також містяться вимоги щодо

притягнення до відповідальності роботодавців, які використовують як дешеву робочу силу нелегальних мігрантів;

- Директива 2008/115/ЄС від 2008 року передбачає загальні для всього Європейського союзу правила та процедури щодо реадмісії нелегальних мігрантів, тобто щодо їх повернення на батьківщину.
- Директива 2009/52/ЄС від 2009 р. передбачає уніфікацію кримінальних та адміністративних санкцій у сфері відповідальності роботодавців – фактичну заборону на прийом на роботу будь-якого нелегального мігранта.

Міграційна політика Європейського союзу передбачає санкції на регіональному рівні проти незаконного перетину кордону мігрантами санкції для роботодавців, які передбачають кримінальну та адміністративну відповідальність. Однак щодо самих нелегальних мігрантів Європейський Союз дотримується більш ніж гуманної позиції, згідно з якою максимальний захід, що загрожує нелегальному мігранту, - це примусова депортація з країни.

Однак Європейський Союз зіткнувся з проблемою: політика, спрямована на об'єднання Європи для вільного переміщення трудової сили територією ЄС, дала збій.

Багато мігрантів, особливо зі Східної Азії, не хочуть вивчати мову країни, що приймає, проживає в криміналізованих анклавів. Імігранти, особливо мусульмани, прагнуть нав'язати свої культурні та релігійні традиції: вже надходили пропозиції ввести до законодавства низки європейських країн норми шаріату.

При розрахунку необхідної підтримки економіки кількості трудових мігрантів робилися помилки, і мігрантів виявлялося значно більше, ніж потрібно. Тому мігранти часто влаштовувалися на роботу нелегально, отримували низьку «сіру» зарплату з ухиттям податків. Це підірвало природну конкуренцію на ринку праці та криміналізувало економіку.

Сьогодні ЄС виявляє економічний та політичний інтерес до легальної трудової міграції. Ця зацікавленість висвітлюється у виступах офіційних представників Європейського союзу, різних доповідях інститутів ЄС, наприклад, у доповідях Європейської комісії, яка є одним із головних ініціаторів проєктів, присвячених регулюванню міграції в Європейському союзі.

Незважаючи на проблеми та недоліки в регулюванні міграційною політикою, інститути ЄС активно працюють над розвитком регламентації правового статусу міжнародних трудових мігрантів. ЄС безумовно досяг певних успіхів у регулюванні трудової міграції [46].

Отже, можна сказати, що міграційна політика країн ЄС щодо трудових мігрантів активно розвивається з початку формування Європейського Союзу і незважаючи на деякі недоліки, парламент Європейського Союзу досяг певних успіхів в діяльності правового регулювання трудових мігрантів.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОЗИТИВНИХ ТА НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС.

3.1. Політичні наслідки міграційних процесів

Активні міграційні процеси мають своє місце в будь-якому суспільстві та у будь-який час. Міграція населення – переміщення людей, пов'язані зі зміною місця проживання, що є однією з глобальних проблем і розглядається не тільки як просте механічне пересування людей із одного регіону країни в інший, а як складний загальний процес, який стосується чимало сторін соціально-економічної, політичної та культурного життя суспільства, міграція виступає об'єктом міжнародного регулювання [24].

Що стосується міграції в країни ЄС, то можна сказати, що вона викликала масштабну кризу, яка є гуманітарною катастрофою зі своїми наслідками.

Європейська міграційна криза виникла восени 2015 року у зв'язку з багаторазовим збільшенням потоку біженців і нелегальних мігрантів до Європейського союзу (ЄС) з країн Північної Африки, Близького Сходу і Південної Азії і неготовністю ЄС до їх прийому і розподілу. Дана міграційна криза є найбільшою в Європі з часів Другої світової війни [21].

Під час кризи 2015-2016 років більшість біженців приїжджають до Європи через Грецію, тоді як більшість економічних мігрантів, особливо з Африки на південь від Сахари, вибирають Італію як порт в'їзду в ЄС. Питання міграції Африка-Європа існувало роками без особливого стратегічного підходу з боку ЄС, тоді як ООН виділила цю тему як центральну тему транснаціонального розвитку. Однак міграція постійно набирала обертів після падіння Берлінської стіни, закінчення холодної війни в 1991 році і нової хвилі глобалізації в 1990-х роках. Остання криза в Європі почалася після арабської весни і постійно загострювалася в ході подальших громадянських воєн в Сирії, Іраку та Лівії, а також подальших потрясінь на Близькому Сході та в Африці з липня по жовтень 2011 року [28].

Незважаючи на те, що кількість біженців різко зросла вже в 2013 році, криза стала політичною проблемою Європейського Союзу лише в 2015 році. Євростат вказує на 1,2 мільйона шукачів притулку, які прибули через Грецію та Італію до Угорщини, Австрії, Німеччини, Франції, Швеції, Данії та Норвегії, причому Німеччина, Угорщина, Швеція та Австрія – були країнами з найбільшою кількістю заявок. До цього найбільше постраждали країни південної периферії ЄС, які межують із Середземним морем – Італія та Греція, а інші країни-члени ЄС значною мірою ігнорували. Обидві країни залишалися в тяжкому становищі, особливо після закриття так званого балканського маршруту з Греції до Німеччини в березні 2016 року, яким раніше користувалися щонайменше 700 000 мігрантів. В основному це було пов'язано з правилами ЄС, які передбачають, що перша країна ЄС куди прибув біженець несе відповідальність за обробку клопотання про надання притулку на своїй території, щоб уникнути так званих «покупок» притулку [42].

Міграційна криза, як і будь-яка інша, понесла за собою різного роду політичні наслідки. У першу чергу основним питанням для країн ЄС є економічний фактор.

Загальні економічні занепокоєння європейських країн полягають у тому, що збільшення кількості біженців послабить економіку через збільшення безробіття, перевантаження державних бюджетів та навантаження на інфраструктурні можливості. Незважаючи на те, що обговорення боргової кризи відійшло на задній план через більший акцент на міграційній кризі, країни ЄС побоюються, що криза біженців збільшить їх економічні проблеми.

Економічна стійкість є важливим питанням для європейських країн, чия економіка бореться з борговою кризою. Наприклад, Греція відіграє важливу роль у кризі біженців, оскільки є одними з основних воріт до Європи з Близького Сходу. У той же час Греція намагається виконати вимоги свого пакету допомоги для біженців, оскільки уряд зосереджується на подоланні міграційної, а отже, реформи не впроваджуються. Для того, щоб допомогти Греції впоратися з ситуацією та частково звільнити її від боргового тягаря,

інші європейські країни, а також Міжнародний валютний фонд надали пакети позик. Така фінансова допомога, лише більше затримує боргові проблеми Греції, а не вирішує їх, оскільки її економіка продовжує перебувати в стагнації, а впровадження реформ залишається повільним [37].

У процесі прийняття та інтеграції біженців фіскальні витрати стоять перед фіскальними пільгами для приймаючих країн. Урядам доводиться сплачувати значні витрати, пов'язані з прийомом біженців, розглядом їх заяв, забезпеченням житлом та харчуванням, навчанням національній мові, визначенням їхніх навичок і, нарешті, інтеграцією на ринок праці. Існують додаткові витрати, пов'язані з розглядом клопотань про надання притулку та подальшим примусом повернутися до мігрантів, які не відповідають вимогам для отримання притулку. Вартість першого року обробки та включення біженця в суспільство може становити від 8000 євро до 12000 євро за заявку. На основі даних за 2015 рік МВФ підрахував, що вартість припливу біженців до ЄС становитиме приблизно 0,1–0,2 відсотка європейського ВВП. Однак це нижча оцінка, оскільки вона не враховує велику кількість біженців, які в'їхали в ЄС у 2016 році, і виключає майбутні очікувані витрати, пов'язані з навчальними програмами та інтеграційними ініціативами. З огляду на 3,5 мільйона біженців, оцінка фактичних витрат становить майже 0,5 відсотка європейського ВВП. З огляду на економічну нестабільність через Brexit та глобальний фінансовий спад, зростаюча кількість європейців вважає, що ці додаткові витрати грошей платників податків на мігрантів створять додатковий стрес для і без того напруженої економіки [41].

Ще одна важлива заява частини європейського населення полягає в тому, що біженці позбавлять європейських людей можливості працевлаштування і, отже, створять хвилю бідності. У дослідженні, проведеному серед 11 000 людей по всьому ЄС, 82 відсотки людей з Угорщини, 72 відсотки з Греції та 31 відсоток з Німеччини заявили, що біженці будуть тягарем для їх економіки, оскільки вони заберуть їх робочі місця та виплати соціального страхування. Деякі європейці також висловили

занепокоєння щодо потенційного падіння заробітної плати через збільшення пропозиції робочої сили на ринку, коли біженці отримують право працювати. Зосередження європейцями своєї уваги на питаннях працевлаштування, як наслідком призведе до нездорової конкуренції між корінним населенням та біженцями, що ускладнить їхню інтеграцію в суспільство [56].

Що до реакції членів ЄС на кризу біженців то вона також була неузгодженою. У той час як деякі країни перевантажені витратами кризи, інші вносять відносно менший внесок через спеціальний характер підходу. Дослідження показали, що найбільш практичним способом боротьби з кризовою ситуацією є розподіл тягаря між усіма державами-членами ЄС на основі їх економічних можливостей. Однак Європейська комісія не змогла цього досягти через відсутність консенсусу між націями через внутрішньополітичні причини. Дві основні організації, які повинні керувати кризою біженців, – Frontex, яка відповідає за прикордонний контроль, і Європейський офіс підтримки притулку, не мають значних повноважень чи коштів, щоб відігравати значну роль у цій кризовій ситуації. Також немає суттєвої правової бази для вирішення такої великомасштабної міграції, тому кожна держава-член воліє зберегти свою автономію в цьому питанні [43].

Іншим важливим питанням у зв'язку з великим потоком міграції для країн ЄС є безпека. Не можна ігнорувати вплив міжнародного тероризму на розвиток міграційно-безпекового зв'язку. Сьогодні питання тероризму всередині ЄС, може призвести до подібної ситуації, що сталася в США 11 вересня. Тероризм формує громадську думку щодо міграції, що виправдовує необхідність кращого розуміння тероризму та релігії. Якщо цього не зробити, можна припустити, що будь-який мусульманин може бути потенційним терористом, що може призвести до ісламофобії в Європі, опитування підтверджують, що мусульмани страждають від більш високого рівня дискримінації в західних демократичних країнах, порівняно з іншими релігійними меншинами, особливо з 2001 року. Політичні дії та засоби масової інформації є ключовими елементами для деконструкції цих асоціацій між

імміграцією та тероризмом, а також між імміграцією та злочинністю, заохочуючи таким чином більшу толерантність та сприйняття к мусульманським народам [54 с. 535].

Результатом активних міграційних процесів у Західній Європі стало виникнення значних анклавів африканського, азійського, мусульманського населення, які втратили інтерес до соціокультурної асиміляції у суспільства, що приймають. Цю обставину визнають практично всі провідні суспільствознавці. Е. Тоффлер зауважує, що в сучасному світі «всюди посилюється опір «тигельному» процесу. Расові, етнічні та релігійні групи відстоюють своє право на існування і продовжують гордо зберігати свою самобутність».

Проблеми асиміляції мігрантів, переважно вихідців з мусульманських країн, гостро турбують корінне європейське населення та професійних експертів. Як наголошує американський політолог Р. Каган, останніми роками європейське суспільство підкреслено болісно реагує на питання імміграції та культурної ідентичності, і більшість особисто знайомих йому експертів сумніваються в тому, що Європа «спроможна буде переварити всіх нових іммігрантів» [2].

Неконтрольована міграція впливає на політичну стабільність європейських країн, тому що суспільна і політична активність мігрантів та етнічний сепаратизм істотно обмежують функціональність соціальних, правових і політичних інститутів. Політизація міграційних процесів виражається в прагненні переселенців висувати й відстоювати власні соціально-економічні, політичні та культурні інтереси за допомогою створення політичних партій і рухів, у тому числі й радикальних. Серед висунутих ними вимог – надання рівних прав з корінним населенням, у тому числі права на самобутній етнокультурний розвиток, участь у місцевих виборах, полегшення процедури одержання громадянства тощо.

Основними напрямками політичної активності мігрантів у країнах ЄС є: організація протестних акцій (мітинги, пікети, демонстрації), політична

діяльність мігрантських громад на муніципальному рівні, етнічний лобізм на вищому політичному рівні (транснаціональна політика мігрантських громад), використання парламентських методів політичної боротьби. Представники мусульманських асоціацій лобіюють також інтереси своїх співвітчизників в урядах таких країн, як Франція, Німеччина, Великобританія й низки інших. Результатами такої діяльності є: полегшення процесу натуралізації в багатьох європейських країнах; надання права голосу на місцевих виборах; формування дорадчих органів, покликаних надавати підтримку мігрантам, у тому числі й політичну; зростання кількості релігійних установ з перспективою ісламізації континенту.

Збільшення міграції, формування мігрантських громад і відособлений розвиток етнічних меншостей призводять до зростання ксенофобії й націоналізму серед корінного населення європейських держав, посилення активності ультраправих партій і організацій, які закликають до захисту національної ідентичності, що, своєю чергою, породжує нові загрози й виклики національній безпеці. Загалом політизація міграційних процесів у сучасній Європі таїть у собі значний конфліктний потенціал і загрожує європейській ідентичності та стабільності на континенті [3].

Отже, можна сказати, що приплив мігрантів Африки, Близького Сходу та Південної Азії викликав масштабну міграційну кризу з великою кількістю наслідків для країн ЄС. Основними проблемними питаннями є економічний аспект, питання безпеки та культурної асиміляції мігрантів.

3.2. Політика інтеграції як інструмент подолання кризових явищ міграції

Наслідки міграційних процесів є складним аспектом суспільно-політичного життя країни. Вирішення негативних наслідків неможливо без трансформації законодавчої бази, комплексного підходу до вирішення проблем з корупцією, ліквідації політичної спекуляції тощо. Держава – це традиційний консервативний політичний інститут, який має повільні механізми трансформації, тому реально провести докорінні глобальні зміни в

системі майже неможливо. Процеси глобалізації, складовою якої є міграційні процеси, концентрують проблеми цих процесів, активуючи їх конфліктну компоненту. Поляризація політичних поглядів на управління цими конфліктами призводить до появи двох напрямків: інтегративного та ре-інтегративного. Наслідками останнього є зміни у політичному просторі деяких європейських країн та посилення право-радикальних політичних партій і рухів. Однак негативні наслідки міграційних процесів можна трансформувати, використовуючи їх позитивний потенціал, що дозволить створити позитивний імідж імміграції, стабілізувати економічний, політичний та соціальний рівень, а також виробити спільний напрямок щодо культурного розвитку. Одним із таких засобів є політика інтеграції, поява якої свідчить про налагодження певних взаємозв'язків у системі держава – громадянське суспільство – іммігранти, оскільки повністю виключити імміграційний фактор із сучасних політичних процесів є утопічним. Політика інтеграції є багатовекторним явищем, оскільки позиція політичних інститутів має значний вплив на її реалізацію [27].

Під поняттям «інтеграція» розуміють «процеси зближення, з'єднання, об'єднання в одне ціле різних суспільних елементів, а також певний стан соціальної системи, досягнутий у результаті роз-гортання зазначених процесів». Інтеграція забезпечує рівновагу системи. Проте цей процес відбувається на декількох рівнях.

«Інтеграцію визначають як набір припущень, практик, політики і дискурсів, що завжди вбудовані у специфічний контекст і спрямовані на особливі групи або категорії». Тобто, на думку більшості авторів, інтеграція є цілеспрямованим процесом, який керується «згори» за допомогою міграційної політики. Проте цей процес не є одностороннім. Так, мігранти у приймаючому суспільстві не лише переймають цінності, норми, поведінкові патерни, але і «приносять» свою культуру у приймаюче суспільство, тим самим змінюють і ціннісно-нормативну структуру приймаючого суспільства. Так, на основі

робіт німецьких дослідників виділяють такі виміри інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство, як:

- культурна інтеграція (акультурація), в рамках якої мігранти засвоюють мову і норми приймаючого суспільства;

- структурна інтеграція, яка передбачає включення мігрантів у систему позицій і статусів приймаючого суспільства;

- взаємодіюча інтеграція (*interactive integration*) включає в себе приватні стосунки людей та членство в первинних групах та мережах приймаючого суспільства, емпіричним показником якого є соціальний акт, дружба, партнерство, шлюби та членство у добровільних організаціях. Передумовою такого аспекту інтеграції є культурна інтеграція мігранта;

- ідентифікаційна інтеграція проявляється у почутті приналежності та ідентифікації з етнічними, регіональними, місцевими та/або національними групами або у складних поєднаннях [25].

Інтеграція мігрантів у суспільство відбувається на місцевому рівні, тому відповідні питання закономірно залишаються в компетенції окремих країн. Водночас ЄС налагоджує співпрацю між ними з тим, щоб досягти забезпечення мігрантам рівних прав та можливостей на всій території об'єднаної Європи. Серед загальноєвропейських інструментів інтеграції – фінансова допомога, спрямована на здійснення інтеграційних програм, а в деяких випадках – спільне законодавство. Так, низка політичних та законодавчих документів, прийнятих на рівні ЄС, забезпечує країни-члени стандартами розвитку інтеграційної політики.

Європейська рада у справах біженців та вигнанців визначила інтеграцію як процес змін, який є:

- а) Двосторонній: висунення вимог як до приймаючих суспільств, так і до зацікавлених осіб і громад. З точки зору біженців, інтеграція вимагає готовності адаптуватися до приймаючого суспільства, не відмовляючись від власної культурної ідентичності. Це означає дотримуватися законів країни притулку та поважати права людини та її демократичні цінності. Що

стосується приймаючого суспільства, то від них вимагається бажання адаптувати державні інституції до змін у населення, приймати і вітати біженців як частину національної спільноти, а також вживати заходи для полегшення доступу до ресурсів і процесів прийняття рішень для сприяння хороших відносин між усіма етнічними групами.

б) Динамічний і довгостроковий: з індивідуально-психологічної точки зору інтеграція часто починається з моменту прибуття в країну кінцевого призначення і триває навіть тоді, коли біженець стає активним членом цього суспільства з правової, соціальної, економічної, освітньої та культурної сторони. Часто буває, що процес інтеграції виходить за рамки першого покоління біженців. Для біженців це означає, що інтеграція – це не лише програми ознайомлення для новачків чи навіть для першого покоління, а й те, що аспект інтеграції між поколіннями має бути однаково підкреслений через забезпечення дітей біженців.

с) Багатовимірний: інтеграція стосується як умов, так і фактичної участі в усіх аспектах економічного, соціального, культурного, громадянського та політичного життя країни приймаючого суспільства, а також власного уявлення біженців про прийняття та членство в цьому товаристві [38].

Європейська рада у справах біженців та вигнанців вважають таке визначення, як основу для розвитку інтеграційної політики держав. Підхід до інтеграції, який оберуть уряди, визначатиме результати інтеграційних зусиль і в кінцевому підсумку вплине на інтеграцію окремих біженців. Тому дуже важливо, щоб уряди розуміли та свідомо вибирали підхід до інтеграції.

Історично багато європейських держав дотримувалися стратегії асиміляції щодо громадян третіх країн. Асиміляцію можна описати як соціальний процес поглинання однієї культурної групи в гармонію з іншою. У цьому процесі цінності та норми біженців будуть замінені цінностями та переконаннями приймаючого суспільства. Таким чином, асиміляційний підхід до інтеграції базується на уявленні про односторонню адаптацію біженців до приймаючого суспільства, а не про двосторонній процес.

Однак досвід Європейської ради у справах біженців та вигнанців показав, що взаємна модель інтеграції є більш успішним підходом. У такому взаємному або двосторонньому підході біженці отримують інструменти для адаптації до приймаючих суспільств, поки приймаючі суспільства враховують потреби біженців у таких сферах, як освіта, житло, охорона здоров'я та працевлаштування, а також у своєму ставленні до біженців і їх сприйнятті [34].

Характер інтеграційних програм, які реалізуються в країнах ЄС, є різнобічним, вони формуються на основі наявної соціальної та економічної політики країни, структури осіб за статтю, віком, достатком та людським розвитком мігрантів, які прибувають до країни, а також основних причин міграції (пошук притулку, за сімейними обставинами або ж з метою працевлаштування чи навчання). Загальними є лише принципи їх надання, а саме:

1. людської гідності – кожна людина має право власності та недоторканості особистого життя, право на цінування та повагу її як особистості та етичного ставлення до неї;
2. збереження права на життя – кожна людина має право на життя, незалежно від дій які вона здійснила (даний принцип передбачає відмову країн ЄС від використання смертної карти та вживання профілактичних заходів у ситуаціях, коли існує реальний та негайний ризик);
3. право на безпеку та життєдіяльність – кожна людина має право на доступ до базових благ країни в якій вона перебуває за умови виконання дотримання вимог інтеграційних програм;
4. заборони дискримінації – кожна людина має рівні права, можливості та гідна на поважне ставлення незалежно від статі, віку, національності, кольору шкіри, етичного та соціального походження, генетичних особливостей, мови, релігії, політичних переконань, стану здоров'я, сексуальної орієнтації, тощо;

5. невиселення з країни – кожна людина має право на відмову від виселення або повернення до країни прибуття, якщо це будь-яким чином може загрожувати її життю та гідності;
6. право притулку – кожна людина має право запросити притулку та захисту від переслідування, від власного імені або від імені своїх родичів (представників) [14 с. 61].

Досліджуючи практику інтеграції мігрантів в країнах ЄС, усі наявні міграційні послуги у цій сфері можна поділити на такі групи: адміністративно-юридичні, соціальнопсихологічні, освітні, трудові та фінансово-економічні. До адміністративно-юридичних послуг відносяться питання допуску мігрантів на територію країни перебування; надання та оформлення дозволу, щодо прав знаходження мігрантів на території держави; поновлення втрачених документів, які визнають особу; надання допомоги перекладача, задля покращення комунікації мігранта у випадку необхідності вирішення питань, що стосуються безпеки його життя та знаходження в країні прибуття; створення можливостей для отримання посвідки на проживання; інформаційна підтримка, щодо наявних інтеграційних програм в країні та можливостей їх включення до життя громади; надання юридичної допомоги з питань легалізації перебування мігранта на території країни; організація адміністративної та юридичної допомоги у випадку необхідності повернення мігранта до країни походження, тощо. Характер та перелік послуг, які надаються в цій сфері залежить від країни знаходження, а також причини з якої мігрант до неї прибуває.

Соціально-психологічні міграційні послуги, що реалізуються в країнах ЄС включають в себе ключові питання забезпечення мовної та культурної інтеграції, реалізація можливостей активної громадської позиції, здійснення міжкультурних заходів (адаптація до особливостей культури), надання психологічної допомоги особам, які постраждали від насилля, забезпечення медичного обстеження та підтримка належного рівня здоров'я, проведення відповідної вакцинації, для унеможливлення процесів поширення безпечних

захворювань; проведення превентивних заходів щодо забезпечення соціальної безпеки та зменшення рівня злочинності серед мігрантів. За законодавством більшості країн ЄС, кожен мігрант, який бажає залишитися (не дивлячись на причини міграції) повинен мати базові навички знання мови спілкування у країні перебування.

Освітні міграційні послуги, включають в себе процедури залучення до освіти та адаптації молодших поколінь, отримання професії та підвищення кваліфікації старшого покоління, а також поширення серед мігрантів основних принципів освіти протягом життя.

Трудові міграційні послуги. Основною метою міграційних послуг у сфері інтеграції є забезпечення можливості отримання постійного доходу мігрантами, що є неможливим без їх працевлаштування [14 с. 61].

Отже, можна сказати, що основою інтеграційної політики з питань міграції в ЄС є залучення мігрантів до основних сфер суспільного життя, таких як: політичне, культурне, освітнє, трудове, тощо. Європейська рада у справах біженців та вигнанців визначила основні варіанти напрямів інтеграції, як двосторонній, динамічний і довгостроковий та багатовимірний. Найуспішнішим з яких, на практиці країн ЄС виявився двосторонній, за рахунок взаємодії суспільства та мігрантів.

ВИСНОВКИ

Сьогодні міжнародна міграція стає одним з найпотужнішим фактором формування не лише міжнародної економіки чи політики, а також соціокультурний ландшафт майбутнього. З одного боку, міграційні процеси є результатом вступу окремих суспільств і національних економік у глобальні відносини, з іншого – вони можуть розглядатися як фактори подальших соціальних перетворень у країнах, що приймають мігрантів, і у країнах їх виїзду [4 с. 143].

Міграційні процеси в політичному просторі є каталізаторами трансформацій, однак тривалий час вони були поза увагою дослідження політичної науки. Останні десятиліття ХХ століття привернули увагу до цього явища, особливо актуальними дослідження стали в період міграційної кризи, яка охопила країни ЄС. Подолання наслідків міграційних процесів, виокремлення спільної стратегії для країн-донорів та країн-реципієнтів, удосконалення міграційних профілів та міграційного законодавства стали пріоритетними для національних держав. Міграційна криза є кризою політичних інститутів та політичного управління, тому потребує комплексного політичного дослідження з метою подальшого регулювання та подолання наслідків.

Тема міграції в Європейському союзі досліджується у багатьох роботах українських та зарубіжних авторів у контексті демографічних тенденцій, трансформацій у європейській економіці та на ринку праці, культурно-конфесійних змін та інших актуальних трендів, що спостерігаються у країнах об'єднаної Європи. У даній монографії автори зробили спробу дослідити постійно мінливу міграційну обстановку в Євросоюзі, особливо після критичної ситуації, пов'язаної з біженцями, що виникла в 2015 р., виділити вузлові тренди міграційних процесів та їх специфіку як в цілому, так і в окремих країнах ЄС.

Проведений аналіз еволюції міграційних потоків дозволив виділити етапи міграції та його особливості. Кожен етап характеризувався реформуванням міграційних моделей та модифікацією політики щодо мігрантів та біженців, визначенням пріоритетів при регулюванні процесів міграції. Особлива увага приділена впливу фактора міграції на інтеграційні процеси у Європі.

Міграційна обстановка, що постійно змінюється, в умовах глобалізації та розвиток євроінтеграції призвели до зміни теоретичних підходів європейських учених до проблем міграції. Нові теорії та моделі відображали певні етапи розвитку Євросоюзу та окремих країн-членів. Але в цілому європейські дослідження міграційної тематики знаходяться ще на стадії становлення, відрізняються фрагментарністю та використанням досвіду зарубіжних (насамперед, американських) дослідників у європейському контексті. Основна увага в них приділяється особливостям трудової міграції та залученню висококваліфікованих фахівців, проблемам біженців та нелегальних мігрантів, зростанню мусульманського населення, закономірностям формування мусульманських громад та іншим більш приватним питанням.

Перші два етапи міграції в ЄС (три повоєнні десятиліття та період із середини 1970-х рр. до середини 1990-х рр.) не характеризувались серйозними проблемами з приїжджими. Присутність інокультурних мігрантів не викликало побоювань у корінного населення та політичного істеблїшменту та не впливало на соціальні системи європейських країн. Третій етап, що розпочався в середині 1990-х рр., був пов'язаний із накопиченням міграційних проблем, створенням передумов для «глобального міграційного повороту», посилення протиріч між демографічними процесами, потребами ринку праці, переважанню сімейної міграції, посиленням внутрішньої мобільності населення після значного розширення за рахунок країн ЦСЄ. У цей час почала формуватися загальноєвропейська міграційна політика.

Для четвертого етапу, який розпочався наприкінці першого десятиліття

XXI ст. і продовжується досі, характерні дві різноспрямовані тенденції. З одного боку, такі ініціативи ЄС, як запровадження «блакитної карти» для кваліфікованих фахівців та вироблення принципів загальної системи прийому біженців, свідчать про наближення підходів країн Євросоюзу до вирішення міграційних проблем. З іншого боку, швидкозростаюча міграція стала дестабілізуючим фактором, що зачіпає інтеграційні процеси в об'єднаній Європі (яскравий приклад – результати референдуму у Великій Британії) і веде до зростання націоналістичних настроїв в окремих державах ЄС та утворення блоків країн усередині Євросоюзу, які мають різні погляди на існуючі виклики.

Масова міграція в ЄС надає суперечливий вплив на розвиток інтеграційних процесів у регіоні. З одного боку, вона сприяла розширенню ринку праці, його поповненню як некваліфікованою робочою силою, в якій розвинуті країни регіону зазнавали дефіциту, так і фахівцями високої кваліфікації, підвищуючи цим якість людського капіталу в ЄС. З іншого боку, масова міграція спочатку несла у собі конфліктність суспільству, у якому спільно проживали переселенці і корінні жителі, оскільки в тих та інших були свої цінності, спосіб життя і спосіб життя, норми поведінки. Це ускладнювало спільне проживання та не сприяло адаптації та інтеграції мігрантів. У умовах необхідний перехід від концепції мультикультуралізму до сучаснішим варіантам поступового і поетапного включення мігрантів у європейський соціум. Одним із можливих підходів є інтеркультуралізм із його індивідуальним підходом.

Однією з ключових проблем у ЄС стає релігійна та етнічна приналежність іноземних мігрантів, асиміляція іноземців у новому суспільстві. Реальну загрозу представляла і представлятиме у довгостроковій перспективі міграція з мусульманських країн. Вона вже призвела до укорінення мусульманських громад та до поступової «ісламізації» Європи, до розмивання європейської ідентичності, зміни соціокультурного вигляду Європи. Досвід міграційної політики ЄС та окремих країн становить інтерес

для Росії, яка також зіткнулася з нестачею робочої сили та припливом мігрантів із середньоазіатських країн.

Для подолання таких кризових наслідків доцільно використовувати політику інтеграції в контексті міграційної політики як окремий інструмент запобігання кризовим явищам. Політика інтеграції містить декілька рівнів, але доведено, що найбільш ефективним її застосуванням є регіональний та локальний рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безуглий П. Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів // Політичне життя. 2018. № 1. С. 5–13.
2. Білошицький С. Міграційні процеси у провідних країнах ЄС: соціокультурні трансформації та політичні наслідки. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/biloshytskyi_migratsiini.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
3. Білошицький С. Міжнародна міграція як різновид сучасної зброї: соціокультурний та політичний аспекти. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/biloshytskyi_mizhnarodna.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
4. Білошицький С. Сучасна міжнародна міграція як політична проблема та об'єкт політичної науки // Наукові записки ІПіЕНД ім.І. Ф. Кураса НАН України. 2015. Вип.4 (78). С. 142–158.
5. Биссон Л. С. Регулирование легальной миграции в Европейском союзе : [монография]. Москва : Ин-т Европы РАН, 2020. 150 с.
6. Бобильов В. В. Міграційна політика (сутність, структурна будова, основні типи) // Влада. 2009. С. 61-64.
7. Голосарій з міграції МОМ. URL: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/Glossary_eng.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
8. Гребіник Я. Політична реакція країн ЄС на міграційну кризу // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін : науково-педагогічний журнал. 2018. № 1(6). С. 139–142.
9. Директива 2009/50/ЄС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/EU090092> (дата звернення: 25.04.2022).
10. Договір про Європейський Союз. 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 25.04.2022).

11. Договір про функціонування Європейського Союзу. 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 25.04.2022).
12. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів. 1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_307#Text (дата звернення: 25.04.2022).
13. Європейський комітет з питань міграції. URL: http://www.coe.int/t/dg3/migration/European_committee_on_Migration/default_en.asp (дата звернення: 25.04.2022).
14. Кримова М. О. Інтеграція мігрантів як інструмент функціонування ринку міграційних послуг країн ЄС // Економіка і організація управління. 2019. № 2 (34). С. 56–64. DOI 10.31558/2307-2318.2019.2.6
15. Павлів-Самоїл Н. П. Філософсько-правовий феномен міграції у контексті глобалізаційних процесів в Європі (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : дис. ...д-ра юрид.наук. Львів, 2021. 498 с.
16. Пак Н. Неконтрольована міграція як загроза безпеці країн Європейського Союзу // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. 2016. № 44-45. С. 30–32.
17. Проценко О. Міграційна політика Європейського Союзу // Підприємництво, господарство і право. 2020. № 11. С. 305–306. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.51>
18. Пуригіна О. Г., Сардак С. Е. Міжнародна міграція : навч. посіб. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 352 с.
19. Римський договір (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 25.04.2022).
20. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять // Політичний менеджмент. 2006. № 2. С. 127–139.
21. Рудика В. В. Міграційна криза в ЄС: причини і шляхи подолання. Острог, 2020. 122 с.

22. Саракуца М. О., Пілюк С. В. Правове регулювання боротьби з нелегальною міграцією в ЄС у сучасних умовах // Альманах міжнародного права. 2020. Вип. 23. С. 37–45. DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2020.23.05>
23. Саракуца М. О., Рабінович М. Спільна міграційна політика ЄС: засади та перспективи // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 101 (Ч. I). С. 101–103.
24. Солодько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky> (дата звернення: 25.04.2022).
25. Хом'як А. Інтеграція мігрантів у європейські суспільства: інтеграційна політика та громадська думка. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/195706/196051> (дата звернення: 25.04.2022).
26. Чайковський Ю. В. Вплив сучасних конфліктів на зміну міграційної політики сусідніх держав: міжнародно-правові аспекти // Актуальні проблеми політики. 2018. Вип. 62. С. 81–94.
27. Швець С. Л. Сучасний міграційний процес: позитивні та негативні наслідки для європейських країн. URL: <https://pdp.u.edu.ua/doc/vr/2019/shvec/dis.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
28. Benedikter Roland. Europe and Africa: Towards a new strategy? // Geoscience. 2017. May 22.
29. Bonifazi C. Evolution of regional patterns of international migration in Europe // International migration in Europe: New trends and new methods of analysis / Eds. C. Bonifazi, M. Okólski, J. Schoorl, & P. Simon. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2008. P. 107–128.
30. Boyle P., Halfacree K., Robinson, V. Exploring contemporary migration . Essex : Pearson Education Limited, 1998. 296 p.
31. Carrera S., Parkin J. Protecting and Delivering Fundamental Rights of Irregular Migrants at Local and Regional Levels in the European Union. Centre for European Policy Studies, 2011. URL: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/protecting-fundamental-rights->

irregular-migrants.pdf (Accessed: 25.04.2022)

32. Casey J. Open Borders: Absurd Chimera or Inevitable Future Policy? *International Migration*. 2010. Vol. 48, Issue 5. P. 14-42. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2009.00514.x>

33. Castles S., De Haas H., Miller M. J. *The age of migration: International population movements in the modern world*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2014. 80 p.

34. Communication from the commission to the council, the European Parliament, the European economic and social committee and the Committee of the regions on immigration, integration and employment. Brussels, 2003. 58 p.

35. Council regulation (EC). No 539/2001.2001.URL: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2001R0539:20110111:EN:PDF> (Accessed: 25.04.2022).

36. Diaz Ramirez M., Liebig Thomas, Thoreau Cécile and Veneri Paolo. *The Integration of Migrants in OECD Regions: A First Assessment // OECD Regional Development Working Papers*. 2018. No.01. 47 p.

37. Dullien Sebastian. *Paying the Price: The Cost of Europe's Refugee Crisis*. URL: http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_168_PAYING_THE_PRICE_-_THE_COST_OF_EUROPE'S_REFUGEE_CRISIS.pdf (Accessed: 25.04.2022).

38. EU Action Plan against migrant smuggling (2015–2020) (COM(2015) 285 final). URL: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/elibrary/documents/policies/asylum/general/docs/eu_action_plan_against_migrant_smuggling_en.pdf (Accessed: 25.04.2022).

39. Findlay A. M. An assessment of supply and demand-size theorizations of international student mobility // *International Migration*. 2011. 49 (2). P. 183–200.

40. Joppke Christian. *Challenge to the Nation-State: Immigration in Western Europe and the United States*. New York : Oxford University Press, 1998. 360 p.

41. Kent Simon. £100M: UK Govt Blows Tax Payer Cash on EMPTY

Syrian Refugee Camp. 2015. December 20. URL: <http://www.breitbart.com/london/2015/12/20/build-wont-come-british-taxpayers-help-fundempty-jordanian-refugee-camp/>. (Accessed: 25.04.2022).

42. Kofi Annan. Italy and Greece left alone, 'A Marshall Plan for Africa' is needed // ItalyUN.it. 2016. May 1.

43. Lehne Stefan. How the Refugee Crisis Will Reshape the EU // Carnegie Europe. 2016. February 4.

44. Matkowska M. Polska polityka migracyjna – zarys problemu. Studia i prace wydziału nauk ekonomicznych i zarządzania // Studia i prace wydziału nauk ekonomicznych i zarządzania. 2013. № 33.S. 77–92.

45. Migration in an interconnected world: New directions for action // Report of the Global Commission on International Migration. October 2005. 98 p. URL: <https://www.refworld.org/docid/435f81814.html> (Accessed: 25.04.2022).

46. Mission Letter to Marianne Thyssen, Commissioner Employment, Social affairs, Skills and Labour Mobility. URL: http://ec.europa.eu/commission/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/thyssen_en_en_1.pdf. (Accessed: 25.04.2022).

47. Mohay A. The regulation of legal migration in the European union: achievements and challenges // Challenges for the European Union in the next decade - a view from the danube region. Pécs, 2012. P. 17–29.

48. Morehouse C., Blomfield M. Irregular Migration in Europe. Migration Policy Institute, 2011. 22 p.

49. Scalia G. European migrant crisis, last measures of the EU policy on migration. URL: <http://mediterraneanaffairs.com/european-migrantcrisis-last-measures-of-the-eu-policy-on-migration/> (Accessed: 25.04.2022).

50. Taylor Diane. Home Office unlawfully imprisoned asylum seekers, supreme court rules. 2019. November 27. URL: <https://www.theguardian.com/law/2019/nov/27/thousands-of-asylum-seekers-may-be-due-damages-after-court-home-office-ruling> (Accessed: 25.04.2022).

51. The Global Forum for Migration and Development. URL:

<https://www.gfmd.org/process/background> (Accessed: 25.04.2022).

52. Türk Faruk. The Effects of International Migration to International Relations within the Context of Turkey-EU Immigration Policies // *International Academic Studies on Social and Education Sciences*. 2020. P. 345-366.

53. Van Mol, Christof, de Valk Helga. Integration Processes and Policies in Europe // *IMISCOE Research Series*. Springer, 2016. P. 31-55. DOI 10.1007/978-3-319-21674-4_3

54. Vieten U. M., Poynting S. Contemporary far-right racist populism in Europe // *Journal of Intercultural Studies*. 2016. 37(6). P. 533–540.

55. Wayne A. Cornelius. Death at the Border: Efficacy and Unintended Consequences of US Immigration Control Policy // *Population and Development Review*. 2001. 27, no. 4 DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2001.00661.x>

56. Wike Richard, Stokes Bruce, Simmons Katie. Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs. 2016. July 11. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> (Accessed: 25.04.2022).

ДОДАТОК А